

MAURICK EN DE KANONSKOGEL

Van kasteel Maurick is niet veel bekend. Bas Aarts heeft wat we weten in 2003 beschreven in de *Vughtse Historische Reeks*. Daaruit blijkt dat de bouwgeschiedenis aanvangt met een motteburcht. Nog in 1421 is er sprake van 'eenen weert tot Vucht met eenen berge daer een huys op steet'. In die tijd was een dergelijke versterking al volstrekt achterhaald. Dat toenmalig eigenaar Godscalk Roesmont tussen 1430 en 1436 grote partijen bakstenen bestelt in Orthen, wordt dan ook vaak in verband gebracht met de bouw van een meer moderne edelmannswoning. De hoofd vleugel met arkeltorentjes stamt nog uit zijn tijd.

Op de Ansichtkaart uit 1905 herkennen we hem als het hoge deel rechts van de traptoren. Met een muurdikte die nergens de 60 centimeter overschrijdt kunnen we al niet meer spreken van een kasteel. Tussen 1504 en 1509 wordt het huis - onder Jan Heym, hoogschout van 's-Hertogenbosch - verbouwd en uitgebreid. Ook de navolgende eeuwen zal er gebouwd zijn aan het slot, maar daarvan is weinig bekend. Tijdens een grote restauratie in 1891-1892 werden de diverse vleugels grotendeels op gelijke hoogte onder één kap gebracht.

Zijn bekendheid dankt Maurick vooral aan het feit dat het door zowel prins Maurits in 1601 en 1603, als Frederik Hendrik in 1629 als hoofdkwartier diende bij de belegering van 's-Hertogenbosch. Aan het bijna vijf maanden durende beleg van 1629 ontleenen we een prachtige anekdote. Stedendwinger Frederik Hendrik had begin mei zijn intrek genomen in Maurick. Het vuurgeschut was in die tijd al ver ontwikkeld, en daar kwam Frederik Hendrik achter toen tijdens het middagmaal een uit 's-Hertogenbosch geschoten kogel dwars door het raam van de eetzaal vloog. De inslag had tot gevolg dat zijn middagmaal bezaaid werd met stof en gruis, zodat Frederik Hendrik genoodzaakt was zich te behelpen met pannenkoeken. Zeer ontstemd liet de Staatse legeraanvoerder terstond een brief uitgaan naar de belegher van 's-Hertogenbosch, baron Anthonie Schetz van

> door Rob Gruben

Rob Gruben is eigenaar van BAAC bv

Grobbendonck, met daarin het verzoek voortaan gedurende etenstijd geen vuurgeschut meer op Maurick te richten. Als bijna vanzelfsprekend voldeed baron Van Grobbendonck aan deze wens. Hij liet zelfs als compensatie een copieuze maaltijd op Maurick afleveren, daarmee als een soort psychologische oorlogsvoering de suggestie wekkend dat in de belegerde stad nog volop voedsel aanwezig was. Wat er ook waar is van dit kostelijke verhaal, het toont ons iets van de omgangsvormen op adellijk niveau in die tijd. Toen de stad zich op 17 september 1629 moest overgeven en Van Grobbendonck rijdend op een schimmel de prins van Oranje passeerde, salueerden beiden vriendelijk naar elkaar. Frederik Hendrik prees de Bossche aanvoerder om diens beleefde gedrag tijdens de strijd en na enige complimenten over en weer scheidden zich hun wegen.

De bewuste kogel die door de eetzaal van Maurick vloog is zonder twijfel een exemplaar van gietijzer geweest. Het gebruik daarvan werd vanaf het midden van de zestiende eeuw langzaam gemeengoed. Ze losten de daarvoor gebruikte natuurstenen kogels af. De gietijzeren kogels hadden namelijk een veel grotere uitwerking. Gaandeweg ging men ertoe over het kaliber en gewicht steeds meer te standaardiseren. In ieder geval weten we uit opgravingen dat men de voorkeur gaf aan kogels met een gewicht dat varieerde tussen de 9 en 10,5 kilo. Die worden namelijk het meest veelvuldig aangetroffen. De al genoemde prins Maurits bracht tijdens het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) het aantal kalibers aan Staatse kant terug tot vier: het hele kartouw van 48 pond, het halve kartouw van 24 pond, het kwart kartouw van twaalf pond (ook veldkanon genoemd) en tot slot het achtste kartouw van zes pond (ook falconet genoemd). Vanaf de achttiende en negentiende eeuw werden vooral de kleinere kanonnen gebruikt omdat die veel mobieler waren. De ontwikkeling van granaten vanaf circa 1860 betekende het definitieve einde voor de gietijzeren kogels. ■